

- ARAŞTIRMA MAKALESİ -

Kovid-19 Sürecinin Konya İhracatına Etkisi**Fatma İZGİ^a****Özet**

Kovid-19 süreci gerek dünya genelinde gerekse Türkiye'nin ekonomi üzerinde etkisi kaçınılmaz olmuştur. Ülkelerin uluslararası ticaret faaliyetlerinde daralma meydana gelmiştir. Salgın tüm dünyayı etkisine altına almış ve salgının bitmesi yönünden belirsizlikler devam etmektedir. Ülkeler tarafından salgınla mücadele etmek için birçok önlemler, kısıtlamalar uygulanmış ve bu doğrultuda ülke ekonomilerinde daraltıcı etki meydana gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, Kovid-19 sürecinin Konya İhracatına etkisini tespit etmektir. Çalışmada 2019 Ocak-2021 Haziran dönemlerini kapsayan aylık ihracat verileri analiz edilmiştir. Kovid-19 sürecinin Konya ihracatına etkisi, Makine ve aksamaları, otomotiv endüstrisi, savunma ve havacılık sanayi, iklimlendirme sanayi, Hububat, bakliyat mamulleri, çelik, kimyevi maddeler ve mamulleri gibi sektörel açıdan değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre pandeminin ülkemizde ve Konya ilinde ihracat faaliyetlerini nisan ve mayıs aylarında en çok etkilendiği değerlendirilmiştir. Pandeminin etkisi ülkemizde ilk çeyrekte görülmemesine rağmen ikinci çeyrekte bu etki çok yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Konya ihracat bakımından değerlendirildiğinde, makine ve aksamaları ihracatının mayıs ayında % 25 oranında düşme, otomotiv endüstrisinin ihracatının mayıs ayında %35 oranında düşme, iklimlendirme sanayisi ihracatının mayıs ayında %42 oranında düşme, hububat, bakliyat mamulleri ihracatının mayıs ayında %37 oranında düşme, kimyevi maddeler ve mamuller ihracatı mayıs ayında % 4 oranında düşme, çelik ihracatında mayıs ayında %53 düşme meydana gelmiştir ve savunma ve havacılık sektörü pandemi döneminde yükselişe geçen sektör konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, İhracat, İthalat, Kovid-19**Jel Kodları:** I19, F40, 018**Başvuru:** 20.08.2021**Kabul:** 26.08.2021**Effect Of Covid-19 Process On Export To Konya****Abstract**

The impact of the Covid-19 processes on the economy both in the World and in Turkey has been inevitable. There has been a contraction in trade activities of the countries. The pandemic has affected the whole World and uncertainty continues pandemic which is finished. Many measures and restrictions have been implemented by countries to combat the pandemic, and this direction a contracting effect has occurred in the economies of the country. The purpose of this study is to determine the impact of the Kovid-19 process on Konya export. In the study, monthly export data covering the January 2019- June 2021 period were analyzed. The impact of the Covid-19 process on Konya exports will evaluated in terms of sectors such as machinery and components, automotive industry, defense and aviation industry, air conditioning industry, grain, pulses products, steel, chemicals and products. According to the results, it was evaluated that the pandemic affected the export activities in our country and Konya most in April and May. Although the impact of the pandemic was seen in our country in the first quarter this effect was very high in second quarter. When Konya is evaluated in terms of exports, exports of machinery and parts decreased by 25% in May, automotive industry exports decreased by 35% in May, air conditioning industry exports decreased by 42% in May, exports of cereals and pulses decreased by 37%, in May and chemical substances and products exports fell by 4% in May, steel exports decreased by 53% in May the defense and aviation sector is sector that has been on the rise during pandemic.

Key Words: Foreign Trade, Export, Import, Covid-19**Jel Codes:** I19, F40, 018^a Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, fatmaizgi.f62@gmail.com, ORCID:0000-0002-5313-2360

GİRİŞ

Koronavirüs ilk olarak Çin'in Wuhan şehrinde patlak vermesiyle başlayıp tüm dünyaya hızla yayılmıştır. Dünyada salgının bitmesi yönünden hala belirsizlikler devam etmektedir. Dünya sağlık örgütü 11 Mart 2020 tarihinde Kovid-19 pandemi olarak ilan etmiş ve ülkemizde de bu tarihte ilk vaka görülmüştür (Sağlık Bakanlığı, 2020). Kovid-19 gerek sosyal hayatta gerekse ticari faaliyetlerde etkisi göstermiştir. Kovid-19 süreci küresel ekonomi çevresinde ilk başta turizm, sanayi, hizmetler, sektörlerde üretim, iç ticaret ve dış ticaretin daralmasını tetiklemiştir. Yaygın tedbirler, okulların kapatılması, seyahatlerin kısıtlanması, halk toplantılarının yasaklanması, acil sağlık tesislerin yatırımları, temas takibi, sosyal yardım, salgın yayılmasında diğer uygulamalar, sağlık sistemleri iyileşmesi, bu eylemlerin ekonomik sonuçların yürütülmesi gibi uygulamaları içermektedir (Hale vd., 2020:4).

Bu çalışmanın amacı, Kovid-19 sürecinin Konya İhracatına etkisini tespit etmektir. Çalışmada 2019:1-2021:6 dönemlerini kapsayan aylık veriler kullanılarak Konya'nın ihracat durumu yansıtılacaktır. Kovid-19 sürecinin Konya İhracatına etkisi sektörler açısından izlenecektir. Çalışma ilk olarak literatür taraması ile başlayacak, sonrasında Pandemide Dünya ve Türkiye ticareti incelenecek, son olarak Kovid-19 sürecini Konya İhracatına etkisini araştırılacaktır. Çalışma Kovid-19 sürecinin şehir olarak incelenmesi bakımından önem taşımaktadır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Gerek dünyada gerekse Türkiye'de Kovid-19 sürecinin ticarete ve ekonomi üzerine etkisi kapsamında çalışmalar bulunmaktadır.

Adıgüzel (2020), Kovid-19 sürecinin Türkiye ekonomisini etkilerini makroekonomik analizle tespit etmiş. Üretim, ihracat, cari açık, istihdam, kişi ve işletme gelirleri, bütçe açığı ve Merkezi Yönetim Toplam Yönetim Toplam Borç Yükünü gibi göstergelerin pandemi süresine bağlı olarak negatif etkileyerek durgunluğu tetiklediği ve GSYH'de kayıpların olabileceği vurgulamaktadır.

Akçacı ve Çınaroğlu (2020), 2018-2020 yılları arasında havayolu taşıma sayısı analiz etmiş, salgın sürecinin lojistik sektörüne ve ticareti nasıl etkilediği ortaya çıkarılmış. Pandemi sürecinin ilk devrelerinde havayolu taşımacılığın düştüğü, uluslararası ticaretin düşeceği, e-ticaretin pandemi sürecinde arttığı tespit edilmiştir.

Jean (2020), kovid-19 pandemi sürecinin uluslararası ticarete etkisinin yıkıcı olacağını belirtmiş. Çalışmada kamu politikaların ve ticaret kurallarının dengelenmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Bretton ve Chemutai (2020), Kovid-19 salgının tepkisi ticaret üzerine koordineli tedbirlerden gelen Afrika ülkelerine ve potansiyel fırsatları ve faydaları vurgulanmış. Afrika ülkelerin ihracat kısıtlamalarına, ilaç ve yiyecek eksiliğine, Afrika'da ticareti etkisini sınırlamaya yönelik tedbirler, ticaret politikalar incelenmiştir.

Duran ve Acar (2020), Kovid-19 salgın sürecinin küresel ekonomiye olan etkileri sektörel bazlı olarak yapılmış ve makroekonomik ve sosyal kültürel sonuçları değerlendirilmiş. Çalışma kapsamında, ülkelerde alınan tedbirler çerçevesinde turizm, tarım, enerji, sivil havacılık, finans gibi birçok sektörü olumsuz etkileceğini vurgulanmıştır.

Dhinakaran (2020), Kovid-19 sürecinde Hindistan'ın ihracat ve ithalat durgunluğu ortaya çıkarmış. Hindistan hükümeti, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak için ihracatı ve ithalatı temel sektörler olarak düşünmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Eryüzlü (2020), Kovid-19 sürecinin ekonomik önlemler kapsamında Türkiye özelinde uygulanan politikaların "helikopter para" teorisine ne oranda benzediği, olumlu ve olumsuz sonuçları değerlendirilmiş. Helikopter paranın uygulaması yönünden Türkiye açısından mantıklı tarafları vardır, para basımı ve hükümet ekonomik destek paketler talebi canlandırır, canlanan talep arzı olumlu etkiler, arzdaki artışta işsizliği azaltır gibi yanlarının olmasına karşın enflasyon artışının meydana gelmesi bu özetlenen tüm senaryoyu tersine çevirebileceği vurgulanmıştır.

Espitia vd. (2020), kovid-19 ticaret akış ve politikaların yeni verilerini kullanarak kaydedilen yüksek rakamlı vakalar ile gelişmiş ülkelerin sağlık krizini çözmek için ticaret politikaları ve ticari rolü araştırılmış. İhracat kısıtlamaları tedarikçilerin bozulmasına, fiyatların artmasına yol açtığı, ithalatta tarifeler ve diğer kısıtlamalar gelişmiş ülkelerde önemli ürünlerin akışını bozulduğu çalışmada vurgulanmış.

Gruszczynski (2020), Kovid-19 sürecinin uluslararası ticaret üzerindeki etkisi kısa vadede olumsuz olmasına rağmen uzun vadede tekrar normal sürece dönebileceğini vurgulanmış. Pandeminin şiddeti ve uzunluğuna bağlı

olarak salgının etkisi büyük olursa uluslararası ticaret ilişkileri ve yönetim değişim paradigmaları görebileceği öngörülmüştür.

Nakiboğlu ve Işık (2020), Türkiye’deki işletme yöneticilerinin Kovid-19 salgının ekonomi üzerindeki etkileri görüşlerin tespit etmek için betimsel tarama modeli kullanılmış. Yöneticilerin, ekonomik teşviklerin yetersiz olduğu, küçük işletmelerin kapanma riskiyle karşılaşacağı, işsizlik artacağına dair görüşlerin fazla olduğu vurgulanmıştır.

Pinshi (2020), Kovid-19 sürecinin Kongo ekonomisine ve uluslararası ticarete etkisi araştırılmış. Çalışmada Çin’de üretim düşmesi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ekonomisinin %60’ı pandemiden etkileneceği, ekonominin durgunlaşacağı, fiyatların artacağı, döviz kurlarının değerlerin düşeceği yönünde sonuçlara ulaşılmış.

Soylu (2020), kovid-19 sürecinin Türkiye ekonomisindeki etkileri makroekonomik göstergelerle incelenmiş. Kovid-19 süreci mücadele konusunda uygulanacak maliye ve para politikaları Türkiye ekonomisinin ”v” şeklinde trende sahip olacağı öngörülmüştür.

Şanlı (2020), Kovid-19 salgınının ekonomik etkilerini Keynesyen model çerçevesinde ele alınmış, son on yıldır GSYH oluşturan temel sektörlerin ortalama payları hesaplandı, uluslararası kuruluşlara göre küresel ekonomi ve ticarete küçülme olacağı, işsizliğin artacağı vurgulanmıştır.

Özgöker ve Mert (2020), çalışmada uluslararası ticaret genel çerçevede ele alınıp Avrupa birliğini ve gelişim sürecini analiz edilmiş, bunların etkileyen Kovid-19 sürecine değinmiştir.

Tekoğlu (2020), McConnell kriz yönetimi performansının Kovid-19 salgın durumunda dış ticaret bakımından kriz yönetimde başarılı olup olmadığı irdelenmiş. McConnell çalışmasında önerdiği ölçütler esas alınarak, salgının ilk altı aylık döneminde Türkiye dış ticaret bakımından kriz yönetimde başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2020), Kovid-19 pandemi sürecinin yarattığı ticaret sorunlarını ele almış ve istatistik bir yöntem ile dış ticareti etkileme durumu değerlendirilmiştir. Türkiye gibi ithalatına bağımlı ülkelerin pandemi sürecinden olumsuz etkileneceği ve daha sıkı politikaların uygulanması gerektiğini vurgulamıştır.

Yılmaz ve Bayram (2020), pandemi sürecinde Türkiye’nin e-ihracat ve e-ticaret verileri analiz edilmiş. E-ihracatta en çok tercih edilen ürün kategorisi hazır giyim olmuş, salgın öncesinde en çok tercih edilen e-ticaret kategorisinde seyahat ve turizm ele alınmasına rağmen salgın döneminde bunun azaldığı tespit edilmiş.

Ay (2021), Kovid-19 pandemi sürecinin Türkiye ihracatını üzerine etkilerini analiz edilmiştir. Türkiye ihracatı daraltıcı etkisi, 2020 yılının pandemi ilk aylarında Nisan ve Mayıs aylarında daralmanın zirve olduğu, haziran ayında toparlanmaya girilmesi fakat yeni dalgaların meydana gelmesiyle kısıtlayıcı tedbirlerin uygulandığına çalışmada değinilmiştir.

Gajdzık (2021), Polonya’da çelik üretiminin 2007-2009 yılları ve Kovid-19 gibi iki kriz dönemi karşılaştırılmış, nicel analiz yapılmıştır. 2020 yılının ilk yarısında Polonya’da çelik üretiminin 2009 yılının ilk yarısından daha iyi olduğu tespit edilmiş.

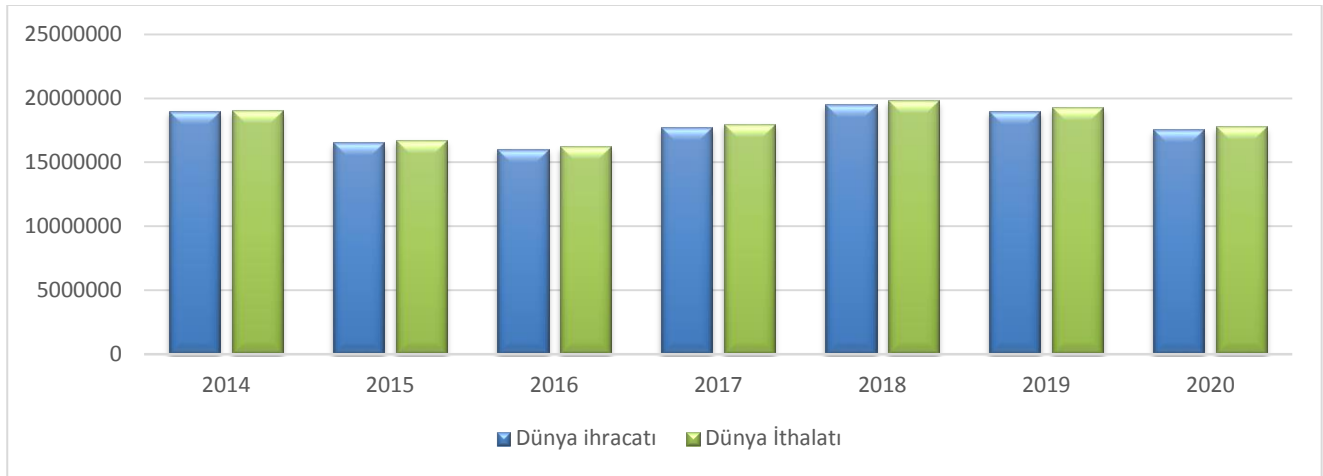
Uzun (2021), Güneydoğu Anadolu bölgesi gümrük kapılarında yapılan ihracat ve ithalat verileri Covid-19 öncesi ve sonrası olarak karşılaştırarak analiz etmiştir. Çalışmada Karkamış ve Çobanbey gümrük kapısı dışında diğer gümrük kapılarında ihracatın artış gösterdiği tespit edilmiş.

2. PANDEMİDE DÜNYA TİCARETİ

Pandemi sürecinin dünyada ihracatı daraltma etkisi göstermesi kaçınılmaz olacaktır. Salgının Çin’de başlaması ve diğer bölgelere hızla yayılması, dünyada ekonomisinde daralma meydana gelmiş ve dolayısıyla dış ticaret ve ihracat faaliyetlerinde doğrudan etkilenmiştir. Kovid-19 sürecinin, 2008 finans kriz gibi diğer küresel krizlerle kıyaslanması mümkün değildir. Bu kıyaslar, küresel salgın olması, daha orta gelirli ülkelere odaklanılmaması, tarihi olarak faiz oranların düşük olması, tedarik zinciri boyunca etkinin yayılması, dünyanın daha fazla entegre olması, eş zamanlı olarak talep ve arzının bozulmasına imkân vermesi gibi durumlarla açıklanmaktadır (Fernandes, 2020:5). Kovid-19 salgını G7 ülkeleri, Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere, ABD, Çin, Japonya dahil ülkeler geniş kapsamlı şekilde ekonomik maliyet yükleri oluşuyor (Barua, 2020:2). ABD, Çin, Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi ülkeler dünya arzının ve talebin (GSYH) %60’ı, dünya üretimin %65’i,

ve dünya imalat ihracatının % 41'i gerçekleştiği bu ülkelerde vakaların sayıları fazla olmuştur (Balwin ve Mauro, 2020:2).

Dünya Ticaret Örgütünün raporuna göre toplam dünya ticaretin 2019 yılı ile aynı periyot zaman içerisinde kıyaslandığında 2020 yılının ilk yarısında %14 düştüğü tespit edilmiş. Tıbbi malların ihracatı ve ithalatı yaklaşık %16 olarak artış göstermiş. Kovid-19 pandemide önemli olarak düşünülen ürünler için talebin karşılanması yönünden ticaret önemli rol üstlendi, küresel ticarete bu ürünler yaklaşık %29 arttı. 2020 yılının ilk yarısında yüz koruma ürünlerinin toplam ithalatı, geçen yıl aynı zaman periyodu ile kıyaslandığında % 90 artmıştır. Tekstil yüz maskesi ticareti yaklaşık 6 kat arttı. Çin dünya ihracatının %56'sını karşılayarak yüz maskelerinin en büyük tedarikçi konumundadır (WTO, 2020). Dünyada Kovid-19 sürecinin etkilediği birinci sektörler tarım ve petrol ürünleri, ikinci sektör üretim endüstrisidir, üçüncül sektörlerde eğitim, finans, otelcilik, sağlık, ilaç, havacılık, emlak, konut, spor endüstrisi, bilgi teknolojisi, medya ve ARGE, gıda sektörüdür (Nicola vd., 2020:185-190). Şekil 1'de dünyada toplam mal ihracatı-ithalatı sunulmaktadır. 2019-2018 yılları ile karşılaştırınca 2020 yılının hem mal ihracatında hem de mal ithalatında düşme meydana gelmiştir. Dünya mal ihracatının 2019 yılı ile kıyaslandığında %7,53 oranında daralma, dünya mal ithalatı ise %7,63 oranında daralma meydana gelmiştir.



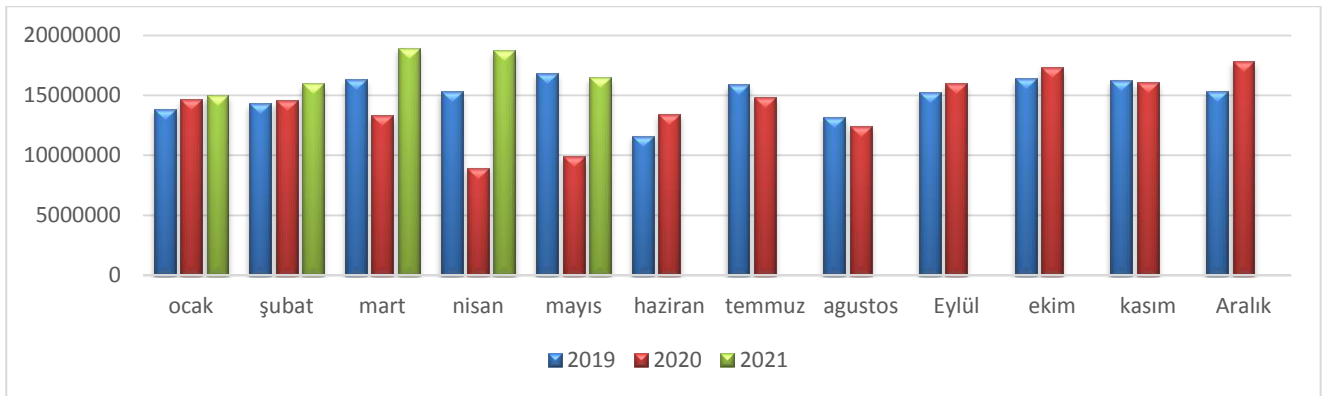
Şekil 1: Dünya Mal İhracatı- İthalatı(milyon \$)

Kaynak: Dünya Ticaret Örgütünün toplam mal ihracat-ithalat verileri kullanarak hazırlanmıştır.

3. PANDEMİDE TÜRKİYE TİCARETİ

Kovid-19 süreci gerek dünyada gerekse Türkiye ekonomisinde olumsuz etkilere neden olmuştur. Devletlerin salgının yayılmasını önlemek için alınan tedbirler ekonomi arz ve talebinde daraltıcı etkisi olmuştur. Turizmin, yeme içme, eğlence, eğitim sektörlerine yönelik idari kısıtlamalar talebin daralmasını gitgide derinleştirmiştir (Ay, 2021:126). Türkiye'de ilk çeyrekte ihracatı Avrupa Birliğinden ve dünyadan daha az etkilenmiştir bunun sebebi pandeminin ülkemize Avrupa Birliğinden sonra gelmesiyle açıklanmaktadır. Ülkemizde ihracatta daralma %4.54 olmuştur ve pandemi sürecinde tedbirler uygulanması ikinci çeyrekte olmuştur bu yüzden oran yüksektir. Rusya'dan sonra ikinci çeyrekte ihracatı en çok daralan ülke Türkiye olmuştur (Yıldırım, 2021:283).

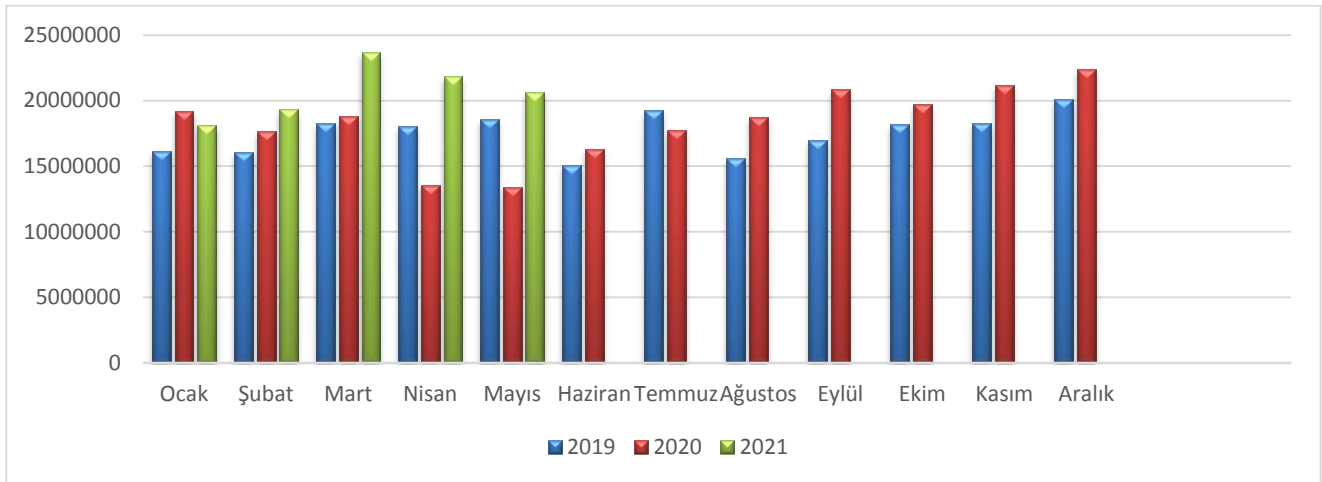
2019 Ocak-2021 Mayıs ayları kapsayan Türkiye ihracatın durumu Şekil 2'de sunulmuştur. Ülkemizde salgının mart ayında başlaması ihracat faaliyetlerini etkilemiş ve önceki yılın mart ayına göre ihracat oranı düşmüştür. Salgının ülkemizde ihracat faaliyetlerini doğrudan etkilediği nisan ve mayıs ayıdır. Bu aylarda ihracat ciddi anlamda düşmüştür. Ülkemizde ihracat 2020 Nisan ayında 8 milyar dolar ve mayıs ayında 9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde 2019 yılı kıyaslandığında mart ayında %18 oranında ihracatında daralma, nisan ayında %41 oranında ihracatında daralma, mayıs ayında %40 oranında ihracatında daralma meydana gelmiştir. Haziran ayında ülkemizde normalleşme faaliyetleri uygulanmaya konulmuş bunun sonucunda ihracat geçen yıla nazaran bir yükselme meydana gelmiştir. Haziran ayında 2019 yılıyla kıyaslandığında %15 oranında ihracat artmıştır. 2020 yılı Eylül ayından sonra ihracat faaliyetleri artış göstermiş, bu 2021 yılının ilk dönemlerinde devam etmiştir. Türkiye ihracatı 2021 Mart ayında pandeminin patlak verdiği 2020 yılı ile kıyaslandığında %41 oranında ihracatı artış göstermiştir. Türkiye'de kovid-19 sürecinin ihracata etkisi ilk çeyrekte görülmemiş, ikinci çeyrekte etkisi oldukça fazla görülmüş. Ülkemizde üçüncü çeyrekte temmuz ve ağustos aylarında geçen yıla nazaran düşmeler meydana gelmiştir, dördüncü çeyrekte de ihracat artmaya başlamıştır. Ülkemizde 2021 Nisan ayında ihracat 18 milyar dolar, mayıs ayında ihracat 16 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2021).



Şekil 2: Türkiye İhracatı 2019:1-2021:5 (bin \$)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) ihracat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de pandemi sürecinin gecikmeli olarak yaşandığı için bunun dış ticarete etkisi gecikmeli olmuştur. 2019 yılının birinci çeyreği ile kıyaslandığında Türkiye’de ithalat %10 artmıştır. Ülkemizde neredeyse birinci çeyrekte pandeminin etkisi görülmemiş, ikinci çeyrekte ise ithalat oranında %16 daralma meydana gelmiştir. Şekil 3’te belirtilen 2019 Ocak- 2021 Mayıs aylarını kapsayan Türkiye ithalatı sunulmuştur. Pandeminin ilk dönemlerinde nisan ve mayıs ayında ithalat oranları düşmüştür. 2020 Nisan ayı ithalat 13.5 milyar dolar ve Mayıs ayı 13.3 milyar dolar olarak kayıtlara geçmiştir. 2020 Mart ayında ithalatta %3 artış, nisan ayında ithalat %25 oranında düşüş, mayıs ayında ithalat %27 oranında düşüş gerçekleşmiştir. Ağustos ayından sonra ithalat artış göstermiştir. Ülkemizde üçüncü ve dördüncü çeyrekte ithalatta artış meydana gelmiştir. 2021 Mart ayında ithalat 23.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve 2019-2020 ithalat faaliyetlerine karşın çok yüksektir. 2021 yılında ise ocak ayında 2020 yılına nazaran %5 oranında ithalatta düşme, şubat ayında %9 oranında artış, mart ayında %25 oranında ithalat artış göstermiştir. 2021 Nisan ayında Türkiye’nin ithalatı 21 milyar dolar, mayıs ayında 20 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir(TÜİK, 2021).



Şekil 3 : Türkiye İthalatı 2019:1-2021:5 (bin \$)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) ithalat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

4. KONYA TİCARETİNİN GENEL DURUMU

Organize Sanayi bölgeleri ilk olarak dünyada 19. yüzyılda ABD başlamıştır. Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra sanayileşme çalışmalarına yönelik önemli adımlar atılmış ve ülkemizde ilk Organize Sanayi bölgesi Bursa ilinde 1962 yılında başlamıştır. 1. Organize Sanayi Bölgesi Konya’da 1967 yılında, 2. Organize Sanayi Bölgesi 1976 yılında, 3. Organize Sanayi Bölgesi 1995 yılında kurulmuştur (Çoban vd., 2016:42). Konya’da 9 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmakta, Bakanlık desteği ile kurulan 17 tane, desteği olmadan kurulan 31 adet küçük sanayi bölgesi ve 10 adet diğer sanayi bölgeleri toplam 58 adet sanayi bölgesi bulunmaktadır. Konya 2021 Nisan ayı ihracatı 279 milyon 392 bin dolar olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye tüm zamanlarında en yüksek ihracat 2021 Nisan ayında gerçekleşmiştir. Türkiye ihracatında iller bazında sınıflandırdığında Konya on birinci sırada yer almaktadır (Konya Ekonomik Raporu, 2021:1). Tablo 1’de Türkiye-Konya ihracat verileri sunulmuştur. Tablo 1’de Konya ihracatın giderek arttığı gözlemlenmiştir. 2020 Mart ayında başlayan pandemi sonrasında ülkemizde ihracatta geçen yıl karşılaştığında düşme görülmektedir.

Tablo 1: Türkiye-Konya İhracatı 2016-2020 (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Konya	1 333 299	1 564 646	1 803 150	2 013 869	2 185 137
Türkiye	142 529 534	156 992 940	177 168 756	180 832 722	169 534 167

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumundaki ihracat verilerini kullanılarak oluşturulmuştur.

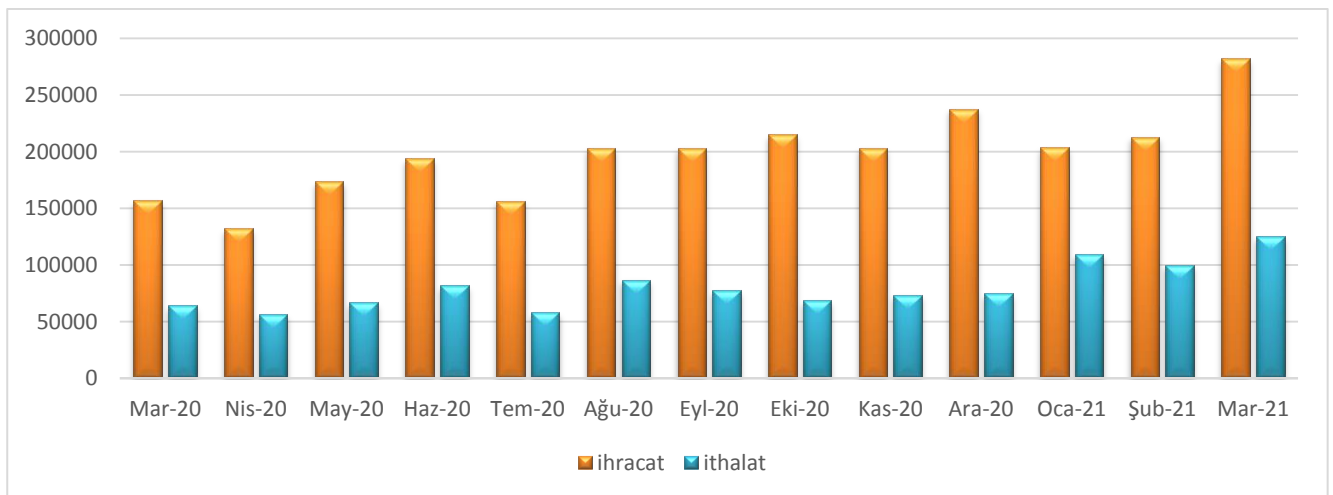
Konya ihracatında önemli paya sahip sektörler, makine ve aksamaları, otomotiv endüstrisi, savunma ve havacılık sektörleri, hububat, bakliyat, mamulleri, iklimlendirme sanayi, kimyevi maddeler yer almaktadır. Tablo 2’de Konya’nın sektörlerin ihracat verileri sunulmuştur. Konya’nın en fazla ihracat faaliyet gösterdiği sektör makine ve aksamaları olmuştur. Konya ihracatında en hızlı artış gösteren sektörde savunma ve havacılık olmuştur. Konya 2021 Nisan ayında gerçekleştirdiği ihracatı %52,8’si Makine ve aksamaları, otomotiv endüstrisi ve savunma ve havacılık sektörü oluşturmuştur (Konya Ekonomi Raporu, 2021:1).

Tablo 2: Konya Sektörlerin ihracat rakamları 2016-2020 (bin\$)

Sektörler	2016	2017	2018	2019	2020
Makine ve Aksamaları	302 739	364 075	414 898	460 311	508 934
Otomotiv Endüstrisi	281 244	329 368	330 501	383 722	421 246
Hububat Bakliyat vb.	193 273	211 413	251 859	275 222	269 491
Kimyevi maddeler	83 472	102 962	115 959	134 237	155 729
Savunma ve Havacılık sektörü	36 089	38 100	49 617	56 725	153 453

Kaynak: Konya Sanayi odasından sektör ihracat verileri analiz edilerek oluşturulmuştur.

2021 Ocak-nisan kapsayan dönemlerde Konya ihracatı en fazla Ortadoğu ve Asya ülkelerine, Avrupa ülkeleri, Amerika ülkesine olmuştur. 2021 Nisan ayında en fazla ihracat yapan ülkeler sırasıyla ABD, Özbekistan, Irak, Almanya ve Polonya olarak kayıtlara geçmiştir. Şekil 4’te Konya’nın 2020 Mart ve 2021 Mart ayı ihracat ve ithalat verileri sunulmuştur. Konya’nın 2021 Mart ayı ithalatı 124 bin dolar olarak gerçekleşmiştir. Konya ithalatı 2020 yılı Mart ayından itibaren çok yüksek artışlar meydana gelmemiştir. Konya’nın en çok ithalat yaptığı ülkeler Rusya, Çin, Ukrayna, Almanya, İtalya, Hollanda, Suudi Arabistan, Hindistan, Moldova ve İspanya’dadır. Konya’da ana sektörlerdeki dağılımı ithalatta en yüksek imalat sektörü olmuştur. Konya’nın alt sektörler bakımından ithalatı incelendiğinde hububat, kazan-makine, plastik ve mamuller, mineral yakıtlar-mineral yağlar, alüminyum ve alüminyum eşya, demir-çelik, odun-hamur-hurda, elektrikli makine, yağlı tohum olarak ayrılmaktadır. Konya’da en fazla ithalatı yapılan alt sektörde hububat ve kazan-makineler olmuştur (TÜİK, 2019).



Şekil 4: Konya 2020 Mart ve 2021 Mart Ayları Kapsayan İhracatı- İthalatı(bin \$)

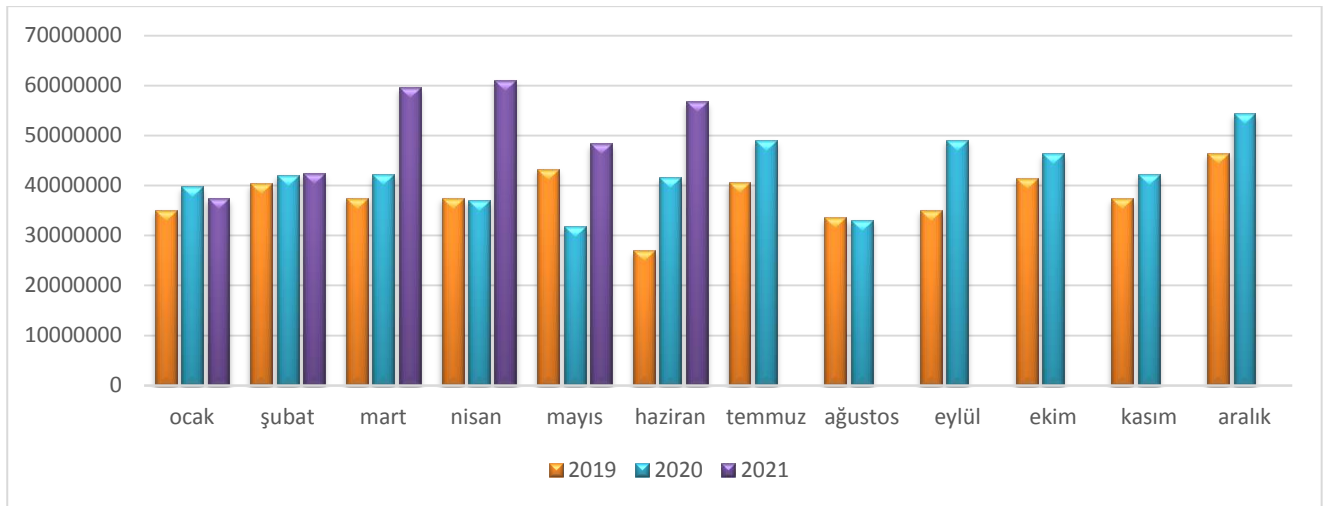
Kaynak: Konya Sanayi odasında ihracat-ithalat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

5. KOVİD-19 SÜRECİNİN KONYA İHRACATINA ETKİSİ

Kovid-19 sürecinin Konya ihracatına etkisi, Makine ve aksamaları, otomotiv endüstrisi, savunma ve havacılık sanayi, iklimlendirme sanayi, Hububat-bakliyat-mamulleri, çelik, kimyevi madde ve mamulleri gibi sektörleri açısından değerlendirilecektir.

5.1. Kovid-19 Sürecinin Konya Makine ve Aksamaları İhracatına Etkisi

Kovid-19 sürecinin ülkemizde mart ayında vakaların görülmesiyle başlamıştır. Bunun yansımaları hem sosyal hayatta hem de ticari faaliyetlerde görülmüştür. Konya ili makine ve aksamaları ihracatında önemli konumdadır. Konya'nın makine ve aksamaları ihracatı aylık verileri Şekil 5'te sunulmuştur. Mayıs ayında makine ve aksam ihracatında düşüş yaşanmıştır. 2020 Mayıs ayındaki ihracat 2019 yılına göre %25 oranında azalmış ve 31 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı içinde makine ve aksamaları ihracatı en yüksek aralık ayında gerçekleşmiştir. Konya 2021 yılının ocak ayında makine ve aksamaları ihracatı bir önceki aya göre düşüş meydana gelmiş ve bu şubat ayında da devam etmiştir fakat mart ve nisan aylarında büyük yükseliş kaydedilmiştir. Konya ilinde makine ve aksam ihracatı 2021 Mayıs ayında 48 milyon olarak ve haziran ayında 56 milyon olarak kayıtlara geçmiştir. 2021 yılı ocak ayı makine ve aksamaları ihracatı 2020 yılına göre %5 oranında düşüş, şubat ayında %0,9 oranında artış, mart ayında %40 oranında artış, nisan ayında da %64 oranında artış, mayıs ayında %52 artış ve haziran ayında %36 oranında artış gerçekleşmiştir.

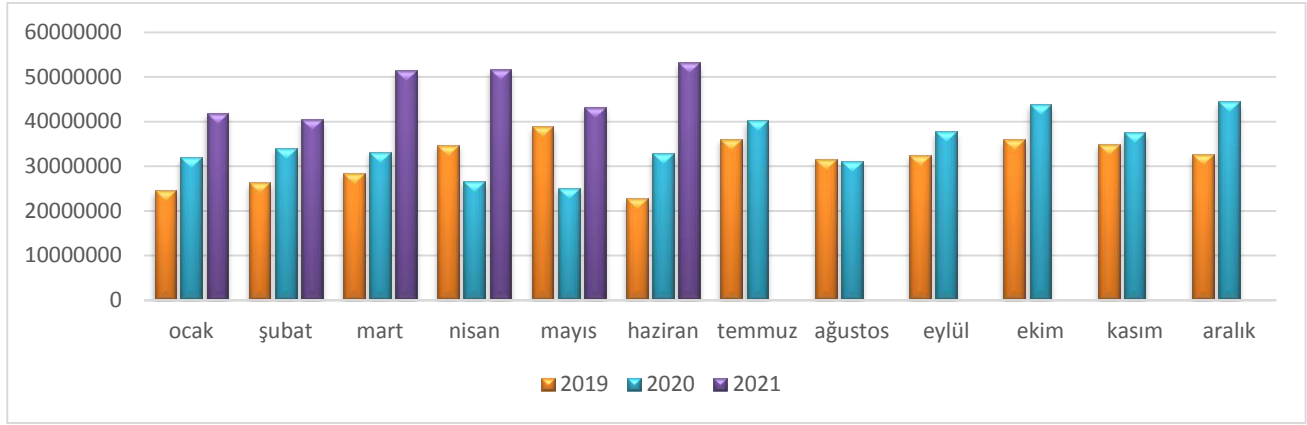


Şekil 5: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran Ayı Makine ve Aksamaları İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden(TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

5.2. Kovid-19 Sürecinin Konya Otomotiv Endüstrisi İhracatına Etkisi

Konya, otomotiv yedek parça sanayinde öncü olan ildir. Konya'nın otomotiv endüstrisi ihracat aylık veri Şekil 6'da sunulmuştur. Pandeminin yansımaları Otomotiv endüstrisinde nisan ve mayıs ayında olmuş ve düşüşler meydana gelmiştir. 2020 yılında nisan ayında otomotiv endüstrisi ihracatı 26 milyon dolar olarak ve mayıs ayında 25 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılına yükselişle giren otomotiv endüstrisi 2020 Nisan ayında ihracat %24 oranında azalmış, mayıs ayında %35 oranında azalmıştır. Konya otomotiv endüstrisi 2020 Haziran ayı ihracatı geçen yıla göre yükselmiştir ve %43 oranında artış göstermiştir. 2020 Aralık ayında otomotiv endüstrisi ihracatı yükselişle kapanmıştır. 2021 Ocak ve şubat ayında önceki yıllarla kıyaslandığında otomotiv endüstrisi ihracatı artmıştır. 2021 yılının Mart, Nisan ve haziran aylarında ihracatta büyük yükselişler meydana gelmiştir. 2021 Mayıs ayı ihracatı 43 milyon dolar, mayıs ayı ihracatı 53 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı otomotiv endüstrisi ihracatı 2020 yılına göre ocak ayında %23 oranında artış, şubat ayında %19 oranında artış, mart ayında %55 oranında artış, nisan ayında %97 oranında artış, mayıs ayında %70 oranında artış ve haziran ayında %60 oranında artışla kayıtlara geçmiştir. Şekil 6'teki verilere dayanarak pandemi sürecinin otomotiv endüstrisinde etkisi yıkıcı olmamıştır.

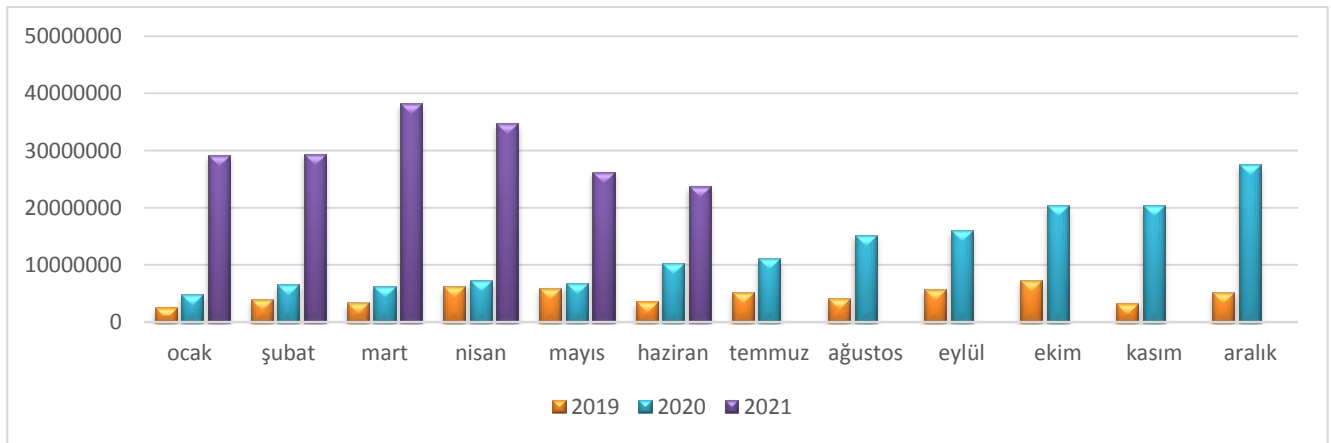


Şekil 6: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran Ayı Otomotiv Endüstrisi İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden(TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

5.3. Kovid-19 Sürecinin Konya Savunma ve Havacılık Sektörü İhracatına Etkisi

Savunma ve havacılık sektörü gerek sanayileşme için gerekse kalkınma için önemli yere sahiptir. Ülkelerin dışa bağımlı olmaması, kendi kendine yeterli düzeye ulaşma gibi etkenlerden dolayı savunma ve havacılık sektörü ülkeler zorunlu kılınmıştır. Diğer sektörlerden farklı olarak genellikle stratejik bir sektördür (BEBKA, 2016:9). Konya savunma ve havacılık aylık ihracat verileri Şekil 7'de sunulmuştur. 2019-2020 yıllarının ilk beş ayında ne yükselme ne önemli ölçüde düşme meydana gelmiştir. Konya ilinin savunma ve havacılık sektörü ihracatı haziran ayından sonra yükselişe geçmiştir. 2021 yılında yükselişler devam etmiştir. 2020 yılında mart ayında savunma ve havacılık sektörü ihracatı 6 milyon olarak gerçekleşmiştir ve 2019 yılına göre %85 oranında artış göstermiştir. 2020 Nisan ayında %15 oranında artış, mayıs ayında %14 oranında artış ve haziran ayında %181 artış göstermiştir. 2021 yılında Konya ilinin savunma ve havacılık ihracatı mart ve nisan aylarında büyük yükseliş kaydedilmiştir. 2021 Mayıs ayında savunma ve havacılık sektör ihracatı 26 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 Haziran ayında 23 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 Ocak ayı ile 2020 yılı kıyaslandığı zaman %502 oranında artış, şubat ayında %358 oranında artış, mart ayında %505 oranında artış, nisan ayında %375,6 oranında artış, mayıs ayında %281 oranında artış ve haziran ayında %129 oranında artış göstermiştir. Şekil 7'de verilere dayanarak pandeminin savunma ve havacılık sektöründe yıkıcı etkisi olmamış aksine mayıs ayından sonra artış ivmesi yakalamıştır. Konya ilinin savunma ve havacılık sektöründe ihracatın artması hem şehir sanayisine hem de ülkemize katkıları çok yüksek olacaktır.



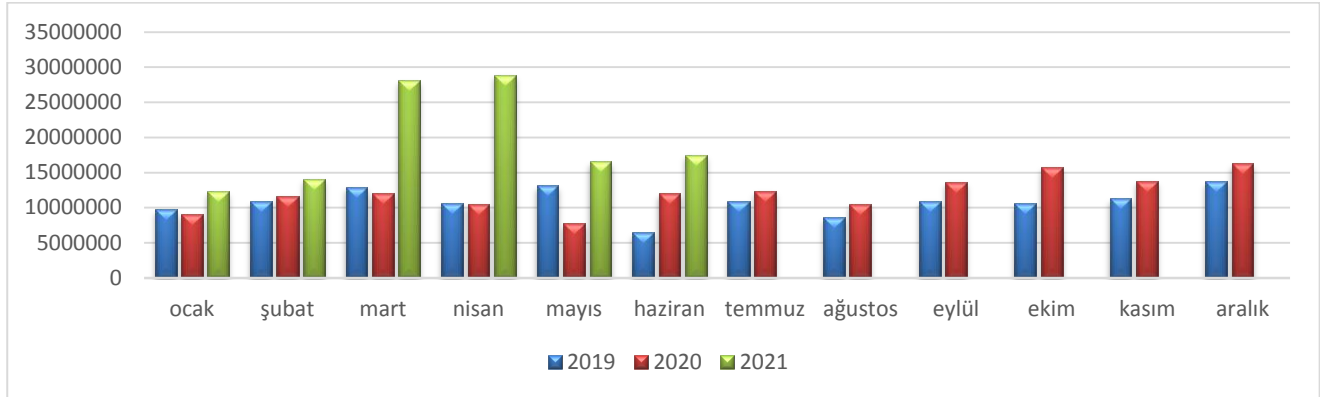
Şekil 7: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran ayı Savunma ve Havacılık sektörü İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden (TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

5.4. Kovid-19 Sürecinin Konya İklimlendirme Sanayi İhracatına Etkisi

Dünya yirminci yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçişte çeşitli dönüşümlere karşı karşıya kalmışlardır. Süreçlerde dönüşümlerin etkisinin başında çevresel koşullar ve küresel ısınma gelmektedir (TOBB, 2012:5). Dünyadaki çeşitli gelişmelerin takibiyle Türkiye'de iklimlendirme sektörü giderek önemini artırmaktadır. Konya ihracatında iklimlendirme sanayi sektörü bakımından önemli konuma sahiptir. Konya iklimlendirme sanayi ihracatı verileri Şekil 8'de sunulmuştur. 2020 yılı mart ayında iklimlendirme sanayinin ihracatı % 2

oranında düşme ve nisan ayında da % 1 oranında düşme gerçekleşmiştir. Konya ilinde iklimlendirme 2020 yılı ihracatı mayıs ayında 7 milyon dolardır ve %42 oranında düşme gerçekleşmiştir. İklimlendirme sanayi 2020 Haziran ayında yükselişe geçmiş ve %85 oranında artış göstermiştir. 2021 Mart ve Nisan ayında iklimlendirme sanayi ihracatı ciddi oranda artış göstermiştir. 2021 Mayıs ayında Konya iklimlendirme sanayi ihracatı 16 milyon dolar, haziran ayında 17 milyon dolar olarak kayıtlara geçmiştir. 2021 yılı ihracat rakamları ile 2020 yılı ihracat rakamları kıyaslandığı zaman ocak ayında iklimlendirme sanayi ihracatı %36 oranında artış, şubat ayında %20 oranında artış, nisan ayında %135 oranında artış, nisan ayında %174 oranında artış, mayıs ayında %115 oranında artış ve haziran ayında %46 oranında artış göstermiştir. Pandemi sürecinde kapalı alanlarda temiz hava sağlaması bu sektörü önemli yere taşımıştır. Bu süreçte iklimlendirme sanayiye yoğunlaşan işletmeler uluslararası alanda büyük pazar avantajı elde edeceklerdir.

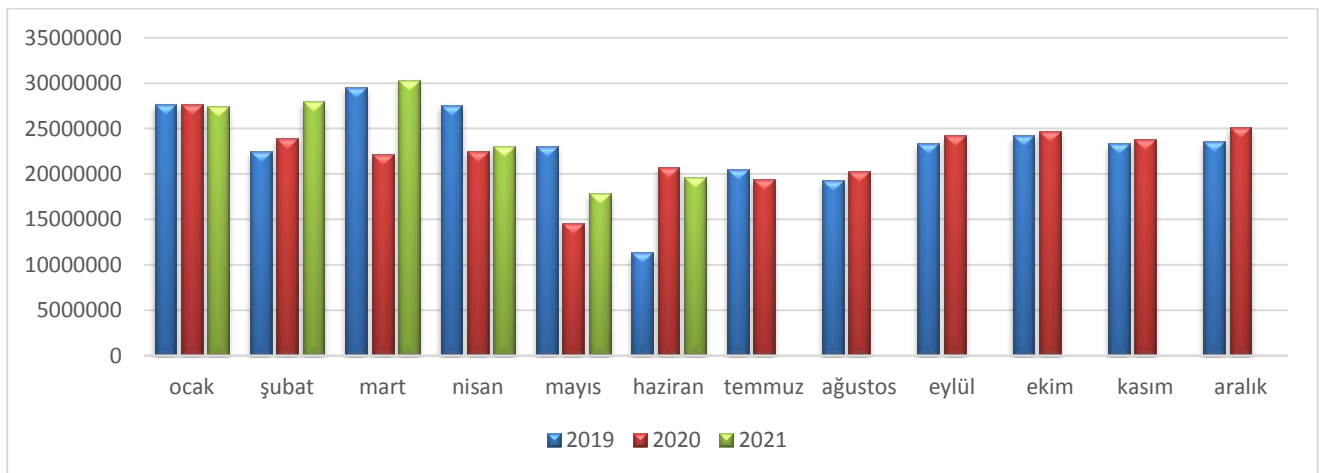


Şekil 8: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran Ayı İklimlendirme Sanayi İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden (TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

5.5. Kovid-19 Sürecinin Konya Hububat, Bakliyat Mamulleri İhracatına Etkisi

Tahıl ambarı olarak bilinen Konya ülkemiz için hububat ürünlerin merkezi konumundadır. Konya hububat bakliyat mamulleri ihracatını Şekil 9'da sunulmuştur. Konya ihracatının önemli sektörlerinden olan hububat-bakliyat-mamulleri 2020 yılına %8 artışla girmiştir. Hububat-bakliyat-mamulleri ihracatında 2020 Mart ayında %25 oranında düşme meydana gelmiştir ve mayıs ayı önceki yıllara kıyaslandığında %37 oranında düşme meydana gelmiştir. Haziran ayında ihracat yükselişe geçmiştir ve %83 oranında artış meydana gelmiştir. 2021 Mart ayında hububat bakliyat mamulleri ihracatı artmıştır ve 30 milyon olarak gerçekleşmiştir. Ocak aylarının hububat bakliyat mamulleri ihracatları dönemler boyunca aynı seviyede devam etmişlerdir. 2021 Mayıs ayı hububat, bakliyat mamulleri ihracatı 17 milyon dolar, haziran ayında 19 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Konya hububat, bakliyat mamulleri ihracatı 2021 Ocak ayı 2020 yılına göre 0.9 düşmüş, şubat ayında %16 oranında artmış, mart ayında %37 oranında artmış, nisan ayında %2 oranında küçük bir artış, mayıs ayında %22 oranında artış, haziran ayında % 5 oranında düşme gerçekleşmiştir. 2021 Pandemi sürecinde, dünyada yiyecek stokların azalması, gıda hammaddelerin olan hububat ve bakliyat çeşitleri talepler artmıştır ve Konya'daki işletmeler için bu önemli fırsat oluşturmaktadır.

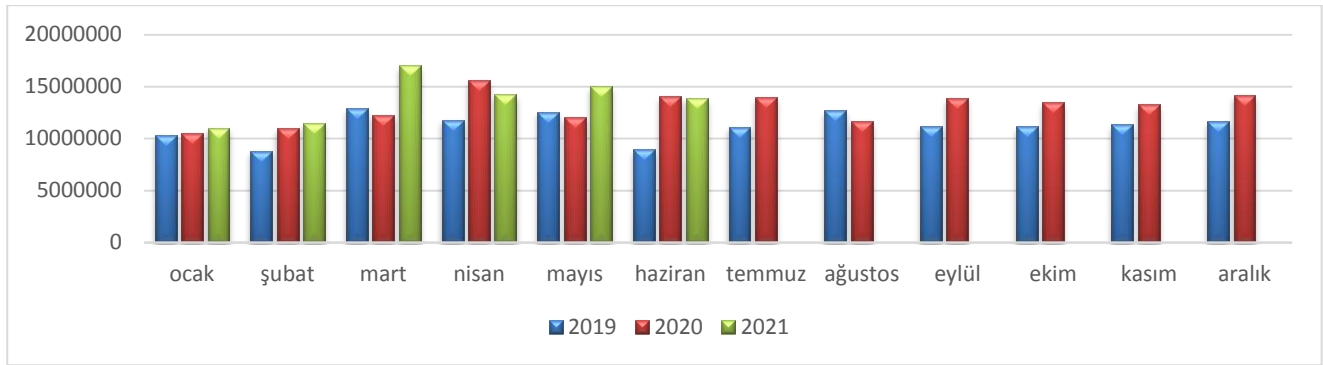


Şekil 9: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran ayı Hububat-Bakliyat Mamulleri İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden(TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

5.6. Kovid-19 Sürecinin Konya Kimyevi Maddeler ve Mamuller İhracatına Etkisi

Kovid-19 pandemisinin ilk ve yoğun yaşanmaya başlandığında zamanlarda hijyen alanında kimyevi ürünlere talep artmıştır. Ülkeler genellikle bu sebepten dolayı kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kimyevi ürünlere kısıtlamalar getirdi. Konya kimyevi maddeler ve mamuller ihracatının durumu Şekil 10'da sunulmuştur. Genellikle mayıs ayında diğer sektörlerde ciddi düşmeler meydana gelirken kimyevi madde ve mamul ihracatında mayıs ayında %4 oranında düştü. Kimyevi madde ve mamul ihracatında 2020 yılıyla karşılaştırdığında ciddi düşmeler olmamış genellikle artan şekilde devam etmiştir. 2021 Mart ayında kimyevi maddeler ve mamulleri ihracatı oldukça yüksek seviyeye ulaşmıştır ve 17 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 Mayıs ayı kimyevi maddeler ve mamulleri ihracatı 15 milyon dolar, haziran ayında ihracat 13 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 Ocak ayında kimyevi maddeler ve mamuller ihracatı 2020 yılına göre %4 oranında artmış, şubat ayında %5 oranında artmış, mart ayında %39 oranında yüksek artış gerçekleşmiş, nisan ayında %8 oranında düşme, mayıs ayında %24 oranında artış, haziran ayında %10 oranında düşüş meydana gelmiştir. Pandemi sürecinde kimyevi maddelere ve mamullere talep artınca bu alanda ihracat yapan işletmeler için pazar faaliyetleri açısından önem taşımaktadır.

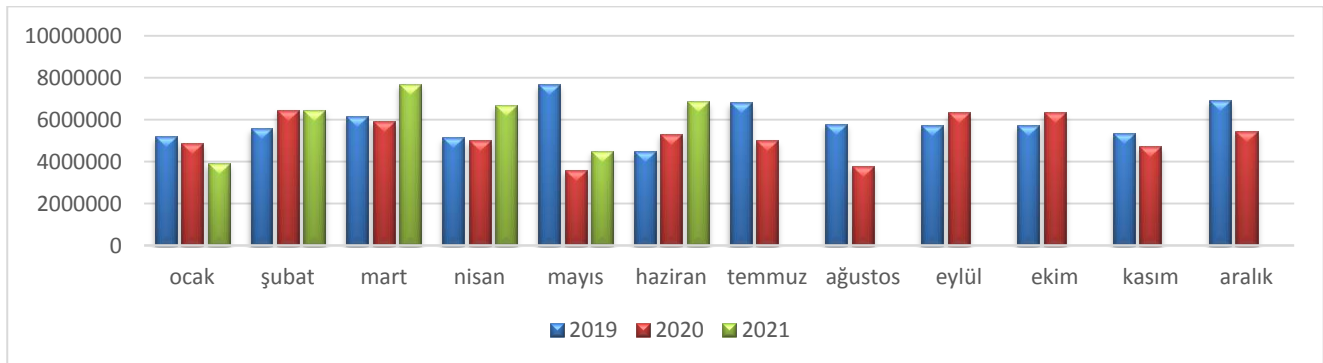


Şekil 10: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran ayı Kimyevi Maddeler ve Mamuller İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden(TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

5.7. Kovid-19 Sürecinin Konya Çelik Sektörü İhracatına Etkisi

Türkiye çelik sektöründe dünyada önemli bir yere sahiptir. Çelik sektörü birçok alt sektöre girdi sağlamaktadır. Konya'nın çelik ihracatının durumu Şekil 11'de sunulmuştur. Çelik ihracatı Konya ilinde pek olumlu gözükmemektedir. 2020 yılında pandemisinin patlak vermesiyle çelik ihracatı mart ve nisan aylarında ciddi düşmeye maruz kalmamış. Pandemi döneminin ciddi yansımaları mayıs ayında görüldüğü gibi çelik ihracatında da ciddi düşüş yaşanmıştır bu düşüş %53 olarak kaydedilmiştir. 2020 yılı Konya ilinin çelik ihracatı eylül ve ekim ayında yükselme görülsede genellikle önceki yıla göre düşmeler yaşanmıştır. 2020 yılının aralık ayında Konya ilinin çelik ihracatı düşüşle kapatmıştır. 2021 mart ayında Konya ilinin çelik ihracatı artmış ve 7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 nisan ayında çelik ihracatı 6 milyon dolar, mayıs ayında 4 milyon dolar, haziran ayında 6 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı ile 2020 yılı ile kıyaslandığında ocak ayında çelik sektörü ihracatı %19 oranla düşüşle başlamış, şubat ayında ciddi fark görülmemiş, mart ayında %30 oranında artış, nisan ayında %33 oranında artış, mayıs ayında %24 oranında artış, haziran ayında çelik ihracatı %29 oranında artış göstermiştir.



Şekil 11: Konya'nın 2019 Ocak-2021 Haziran ayı Çelik İhracatı

Kaynak: Türk İhracatçılar Meclisinden(TİM) il bazlı sektör ihracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kovid-19 dünyanın her yanını saran küresel sağlık krizidir. Bu salgın sürecini ülkelerde ekonomik durgunluğa sebep olmuş ve toplumun sağlığına, iş faaliyetlerine ve refah düzeylerine ciddi anlamda zarar vermektedir. Pandemi sürecinin hem sosyal hayatta hem de ekonomi alanda olumsuz etkileri görülmektedir. Dünya mal ihracatı 2019 yılı ile kıyaslandığında % 7.53 oranında daralma meydana gelmiştir. Dünya mal ithalatı ise 2019 yılı ile kıyaslandığında % 7.63 oranında düşme gerçekleşmiştir. Dünya genelinde tıbbi malların ihracatı ve ithalatında büyük yükseliş kaydedilmiştir. Türkiye’de Kovid-19 sürecinin etkisi ilk çeyrekte görülmemiştir. Ancak pandemi sürecinde tedbirler ve kısıtlamalar uygulanması ikinci çeyrekte olduğu için ihracatta daralma %4.54 oranında olmuştur. Ülkemizde 2019 yılıyla kıyaslandığında mart ayında pandeminin ihracata yansması %17 oranında düşme, nisan ayında % 41 oranında düşme, mayıs ayında %40 oranında düşme meydana gelmiştir. Ülkemizde kovid-19 sürecin ithalata etkisi mart ayında %3 oranında artış, nisan ayında %24 oranında düşme ve mayıs ayında %27 oranında düşme gerçekleşmiştir. Bu çalışmada Kovid-19 sürecinin Konya ihracatına etkisi yansıtıldı. Sonuçlara göre Konya sektör ihracatında genellikle 2020 yılının Nisan ve Mayıs ayında ciddi düşmeler olduğu tespit edildi. Sektörlerin haziran ayında yeniden yükselişe geçtikleri gözlemlenmiştir. Konya’da makine ve aksamaları, otomotiv endüstrisi, iklimlendirme sanayisi, hububat, bakliyat ve mamuller, çelik gibi sektörlerde 2020 yılı Mayıs ayında ciddi düşmelere maruz kalmıştır. Konya’nın kimyevi maddeler ve mamuller ihracatı ise mayıs ayında ciddi düşmeler meydana gelmemiştir. Konya’nın pandemi sürecinde ihracatı en çok yükselişte olduğu sektör savunma ve havacılık sektörü olmuştur. Kovid-19 sürecinin Konya makine ve aksamaları ihracatına etkisi 2020 Nisan ayında belirli düşme gerçekleşmemesine rağmen mayıs ayında % 25 oranında düşme gerçekleşmiştir. 2021 yılında Konya’nın makine ve aksamaları ihracatı artış göstermiştir. Kovid-19 sürecinin Konya otomotiv endüstrisi ihracatına etkisi 2020 Nisan ayında % 24 oranında düşme ve mayıs ayında %35 oranında azalmıştır. 2021 yılında Konya’nın otomotiv endüstrisi ihracatı yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Konya’nın pandemi sürecinde yükselişte olduğu savunma ve havacılık sektörü ihracatı 2020 Haziran ayında artışa geçmiş, bu artış 2021 yılında daha yüksek seviyelerde gerçekleşerek devam etmiştir. Konya savunma ve havacılık sektörünün ihracatın artması hem şehir sanayisine hem de ülke ekonomisine katkısı yüksek olacaktır. İklimlendirme sanayi ihracatı, 2020 Mart ve nisan ayında çok az azalmalar görülmesine rağmen mayıs ayında %42 oranında düşme gerçekleşmiştir. 2021 yılının mart ve nisan aylarında Konya’nın iklimlendirme sanayi ihracatı çok yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Kovid-19 sürecinin Konya hububat, bakliyat mamulleri ihracatına etkisi 2020 Mayıs ayında %37 oranında düşme gerçekleşmiştir. Pandemi dönemi süresince dünyada yiyecek stokların azalması, gıda hammaddelerinin olan hububat ve bakliyat çeşitlerine talep artırmış ve bu durum Konya işletmeleri için fırsat oluşturmaktadır. Diğer sektörlerde pandeminin etkisi 2020 yılının mayıs ve nisan aylarında ciddi düşmelerin görülmesine karşın kimyevi ve mamuller ihracatı çok az etkilenmiştir. Pandemi sürecinde kimyevi maddeler ve mamulleri sektörü önemli konumda olacaktır. Kovid-19 sürecinin çelik sektörü ihracatına etkisi 2020 yılı mayıs ayında %53 oranında düşme gerçekleşmiştir. Ülkemizde ve Konya ilinde 2020 yılının üçüncü ve dördüncü çeyrekte ihracat faaliyetleri artmıştır. Kovid-19 sürecinin Ülkemizde pandemi sürecinde ihracat yapan firmalar için teşvik paketleri geliştirilmelidir. Gelecekte çalışma içinde Kovid-19 sürecinin dış ticarete etkisini Türkiye’deki tüm şehirler için yapılmalıdır. Konya’da Kovid-19 sürecine ilişkin ihracat yapan firmaların yöneticileriyle mülakat yapılarak nitel araştırma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akçacı, T. Ve Çınaroğlu, M. S. (2020). ”Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgının Lojistik Ve Ticarete Etkisi”. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(Covid-19 Özel Sayı), 447-456.
- Ay, İ. C. (2021). ” Covid-19 Pandemisinin Türkiye’nin İhracatı Üzerine Etkileri İçin Bir Analiz”. *Joeep, Journal Of Emerging Economies And Policy* 6:1, 41-60.
- Baldwin R. Ve Di Mauro, B. W. (2020). ”Economics İn The Time Of Covid-19”. Cepr Press, London.
- Barua, S. (2020). ” Understanding Corananomics: The Economic Implications Of Coranavirus (Covid-19) Pandemic ”.
- Bretton, P. Ve Chemutai, V. (2020). ” Trade Responses To The Covid-19 Crisis İn Africa”. The World Bank.
- Bebka, Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı, ”Tr41 Bölgesi Havacılık Sektörü Raporu, Dünü, Bugünü Ve Geleceği 2016 ”. Bebka.Org.Tr (Erişim Tarihi 20.06.2021).
- Çoban, A., Çoban, O., Kurt, D., B., & Uslu, M., A., (2016). ”Bölgesel Rekabette Dış Ticaretin Önemi: Konya Örneği.”. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(32), 40-52.

- Dhinakaran, D. P. (2020). "Exports And Imports Stagnation In India During Covid-19. A Review". *Gis Busines*, 15(4), 1158-1177.
- Duran, M. S. Ve Acar, M. (2020). "Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: Covid-19 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri". *International Journal Of Social And Economic Sciences*, 10(1), 54-67
- Eryüzlü, H. (2020). "Covid-19 Ekonomik Etkileri Ve Tedbirleri: Türkiye’de Helikopter Para Uygulaması". *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 3(1), 10-19.
- Espitia, A., Rocha N., & Ruta, M., (2020). "Covid 19 And Food Protectionanism: The Impact Of The Pandemic And Export Restrictions On World Food Markets". *The World Bank*.
- Fernandes, N. (2020). "Economic Effects Of Coranavirus Outbreak (Covid-19) On The World Economy". https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3557504 (26.05.2021).
- Gajdzik, B. (2021). "Steel Production In Poland With Pessimistic Forecasts In Covid-19 Crisis, *Metalurgija*". 60(1-2), 169-172
- Gruszczynski, L. (2020). "The Covid-19 Pandemic And International Trade: Temporary Turbulence Or Paradigmshift?". *European Journal Of Risk Regulation*, 11(2), 337-242.
- Hale, T., Angrist, N., Kira, B., Petherick, A., Phillips, T., And S. Webster (2020). "Variation In Government Response To Covid-19". *Blavatnik School Of Government*.
- Jean, S. (2020). "How The Covid-19 Pandemic Is Reshaping The Trade Landscape And What To Do About It. *Intereconomics*". 55, 135-139.
- Konya Sanayi Odası 2021. "Konya Ekonomi Raporu 2021:6". <https://www.kso.org.tr/> (Erişim Tarihi 26.05.2021)
- Nakiboğlu, A. Ve Işık S. (2020). "Salgının Ekonomi Üzerindeki Etkileri: Türkiye’de İşletme Sahipleri Üzerinde Bir Araştırma". *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Nicola M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Losifidis, C.,...& Agha, R. (2020). "The Socieconomic Implacations Of The Coranavirus Pandemic (Covid-19)". *A Rewiev. International Journal Of Surgery*, 185-193.
- Özgöker, U. Ve Mert, E. (2020). "Covid-19, Ab Ve Uluslararası Ticaret". *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2).
- Pınshi, C. (2020). "What Impact Does Covid-19 Have On The Congolese Economy And International Trade?". *Hal-02864308*.
- Sağlık Bakanlığı (2021). "Covid-19 Bilgilendirme Platformu 2020". <https://saglik.gov.tr/> (Erişim Tarihi 23.05.2021)
- Soylu, Ö. B. (2020). "Türkiye Ekonomisinde Covid-19’un Sektörel Etkileri". *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(6), 169-185.
- Şanlı, O. (2020). "Keynesyen Model Bağlamında Covid-19 Pandeminin Küresel Ekonomiye Muhtemel Etkileri Abd Ve Çin Ekonomileri Üzerine Bir Araştırma". *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 597-634.
- Tekeoğlu, A. S. (2020). "Covid-19 Salgını Ve Dış Ticarete Kriz Yönetimi: Türkiye Örneği". *Gümrük Ve Ticaret Dergisi*, 7(22), 32-53.
- TOBB, Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği, "Türkiye İklimlendirme Sanayi Sektör Raporu 2012". www.tobb.org.tr (Erişim Tarihi 25.06.2021).
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu (2021). "Türkiye İhracat Ve İthalat Verileri 2021:5". <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi 16.07.2021)
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu (2021). "Konya’nın 2019 Yılı Fasıllara Göre İthalat Rakamları 2019". <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi 25.05.2021)

-
- TİM, Türkiye İhracatçılar Meclisi (2021). "İller Bazında Sektör Rakamları 2019:1-2021:6". <https://www.tim.org.tr/>(Erişim Tarihi 16.07.2021)
- Uzun, E. (2021). "Covid-19 Öncesi Ve Sonrası Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gümrüklerinden Yapılan İhracat Ve İthalat Verilerindeki Değişimler". Opus, Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi, 17(Pandemi Özel Sayısı).
- WTO, Dünya Ticaret Örgütü (2021). "Trade In Medical Goods In The Context Of Tackling Covid-19 2020". <https://www.wto.org/>(Erişim Tarihi 25.05.2021)
- Yıldırım, U. (2021). "Covid-19 Pandemisinin Dış Ticaret Üzerine Etkisi: İstatistiksel Bir Yaklaşım". Fiscoeconomia, 5(1), 280-295.
- Yılmaz Ö. Ve Bayram, O. (2020). "Covid-19 Pandemi Döneminde Türkiye’de E-Ticaret Ve E-İhracat". Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 37-54

